

THE
NOBEL
PRIZE

NOBELSTIFTELSEN
VERKSAMHETSBERÄTTELSE

•
2020

Nobel Week Lights

På Stadshusets fasad visades bilder från rymdens yttersta hörn i samarbete med Rymdstyrelsen och European Space Agency. Det blev en hyllning till 2020 års fysikpris som gick till upptäckten av universums sällsammaste fenomen – svarta hål. Den spektakulära installationen *Space*, av PXLFLD och Lumination of Sweden, blev ett av de största videomappningsprojekten som någonsin har genomförts i Stockholm.

FOTO: PER KRISTIANSEN

Vidar Helgesen, verkställande direktör för Nobelstiftelsen sedan den 1 januari 2021.

FOTO: CLÉMENT MORIN

Jag tog över rollen som vd för Nobelstiftelsen i januari 2021 efter ett unikt år i Nobelprisets historia. Det blev också ett år av nyskapande. Nobelveckan i december tog nya former med ett digitalt firande på distans. Pristagarna fick ta emot medalj och diplom i sina hemländer. Våra publika evenemang genomfördes på nya sätt och nådde i flera fall en ny och större publik. Som organisation lärde vi oss mycket under förra året, lärdomar som vi tar med oss framöver.

Att de prisutdelande institutionerna valde att utse Nobelpristagare togs emot väldigt väl av en värld som längtade efter positiva nyheter när så mycket annat ställdes in. Att lyfta fram betydelsen av vetenskaplig forskning och samarbete över gränser har varit en viktig uppgift för oss under ett år präglad av pandemin. Det är en uppgift som inte blir mindre viktig framöver. I ljuset av tidigare medicinska framsteg kan vi uppmärksamma den monumentala vetenskapliga insats som resulterat i den snabba utvecklingen av nya vacciner mot covid. Vi kan också se behovet av en mobilisering mot vetenskapsförtryck, faktaresistens och den våg av falska nyheter vi har bevittnat under pandemin.

Nobelpriset är en positiv kraft i en sådan mobilisering därför att det rymmer många starka och inspirerande berättelser om människans framsteg i svåra situationer. Om kunskapens

betydelse för beslutsfattareshöjningens möjlighet att göra välgrundade val. Om yttrandefriheten och skrivkonstens betydelse för en fri och upplyst allmänhet. Om fredlig dialog och konfliktlösning som grund för det fria samhället och mänskliga rättigheter.

Nobelprisets unika kombination av ämnesområden ger oss möjligheten att skapa engagemang kring de insatser som belönas. Det gör vi i samband med att nya pristagare tillkännages i oktober, när priserna delas ut i december – och dagligen i vår omfattande publika verksamhet internationellt.

I vår publika verksamhet kan vi adressera viktiga frågor där Nobelpristagares upptäckter och insatser spelar roll. Ett aktuellt exempel är klimatkrisen. I april 2021 anordnar vi, i samarbete med National Academy of Sciences och Potsdam Institute, det första Nobel Prize Summit på temat *Our Planet, Our Future*. Tre dagar med en rad Nobelpristagare och andra experter, aktivister och beslutsfattare som tar sig an helheten i planetens komplexa utmaningar och de lösningar världen behöver verkställa snabbt och storskaligt. Detta inför en digital publik på 17 000 personer från hela världen.

Detta är blott en illustration av den kraft som Nobelpriset rymmer i att främja mänsklighetens största nytta.

Solist Elisabeth Meyer framför
Lonely House i ett ödsligt Blå Hallen
under Nobelprisutdelningen
som ägde rum i Gyllene salen
en trappa upp.

Innehåll

6	2020 års Nobelpristagare
10	Nobelpriset i litteratur 2020
12	Nobels fredspris 2020
14	Nobel Calling Stockholm
16	Digital fredsprisutställning
18	Ljus i mörkret
22	Korta nedslag från 2020
28	Kunskap för alla när möten antar nya former
30	Dokumentärfilmer lyfte Nobels fredspris
32	Utebiografen på Sergels torg
34	Nobellunch och stjärnjakt inspirerade skolelever
36	Nobelfesten – festernas fest
40	Traditionellt hantverk i ny design
42	Alfred Nobels kemikalieflaskor analyserade
44	De prisutdelande institutionerna
46	Nobelstiftelsen
48	Att engagera, inspirera och sprida kunskap
50	Höjdpunkter i december
52	Klimatet i fokus

2020 års Nobelpristagare

De prisutdelande institutionerna fattade under våren 2020 beslutet att i oktober utse nya Nobelpristagare trots de utmaningar som den pågående pandemin medförde. Tack vare ett nära samarbete med svenska utlandsmyndigheter kunde samtliga Nobelpristagare ta emot medalj och diplom i sina hemländer.

NOBELPRISET I FYSIK 2020

Med ena hälften till

ROGER PENROSE

”för upptäckten att bildandet av svarta hål är en robust förutsägelse av den allmänna relativitetsteorin”

och med andra hälften gemensamt till

REINHARD GENZEL

ANDREA M. GHEZ

”för upptäckten av ett supermassivt kompakt objekt i Vintergatans centrum”

Tre pristagare delade Nobelpriset i fysik för deras upptäckter om ett av universums sällsammaste fenomen, svarta hål. Roger Penrose visade att den allmänna relativitetsteorin leder till att svarta hål kan bildas. Reinhard Genzel och Andrea M. Ghez upptäckte att något osynligt och extremt tungt styr stjärnornas kretslopp närmast mitten av vår egen galax, Vintergatan. Ett supermassivt svart hål är den enda i dag kända förklaringen.

FOTO: FERGUS KENNEDY

Roger Penrose

FOTO: ANNETTE BUHL

Andrea M. Ghez

FOTO: BERNHARD LUDWIG

Reinhard Genzel

NOBELPRISET I KEMI 2020

EMMANUELLE CHARPENTIER

JENNIFER A. DOUDNA

”för utveckling av en metod för genomeditering”

Emmanuelle Charpentier och Jennifer A. Doudna har upptäckt ett av genteknikens skarpaste verktyg: gensaxen CRISPR/Cas9. Med hjälp av den kan forskare med hög precision förändra arvsmassan i djur, växter och mikroorganismer. Tekniken har revolutionerat de molekylära livsvetenskaperna, bidrar till nya cancerterapi och kan göra verkligt av drömmen om att bota ärftliga sjukdomar.

FOTO: BERNHARD LUDWIG

Emmanuelle Charpentier

FOTO: BRITANY HOSEA-SMALL

Jennifer A. Doudna

NOBELPRISET I FYSIOLOGI ELLER MEDICIN 2020

HARVEY J. ALTER
MICHAEL HOUGHTON
CHARLES M. RICE

”för upptäckten av hepatit C-virus”

Detta Nobelpris belönar tre forskare som tagit ett avgörande steg i kampen mot blodöverförd hepatit, ett av våra största globala hälsoproblem. Sjukdomen orsakar kroniska leverskador och levercancer hos människor över hela världen. Harvey J. Alter, Michael Houghton och Charles M. Rice gjorde banbrytande upptäckter som innebar att ett helt nytt virus, hepatit C-virus, kunde identifieras. Genombrottet möjliggjorde utveckling av blodtester och nya läkemedel som har räddat miljontals människoliv.

FOTO: FLORENCE MONTMARE

Charles M. Rice

FOTO: IAN HOUGHTON

Michael Houghton

FOTO: JOY ASICO

Harvey J. Alter

NOBELPRISET I LITTERATUR 2020

LOUISE GLÜCK

”för hennes omisskännliga poetiska
röst, som med sträng skönhet gör
den enskilda människans existens
universell”

Den amerikanska poeten Louise Glück har alltsedan sin debut 1968 med *Firstborn* hört till de mest prominenta lyrikerna i den amerikanska samtidslitteraturen. Glück har givit ut tolv diktsamlingar och några volymer med essäer om poesi, och alla kännetecknas av en vilja att komma till klarhet.

FOTO: DANIEL EBERSOLE

Louise Glück

NOBELS FREDSPRIS 2020

WORLD FOOD PROGRAMME

”för dess försök att bekämpa svält, för dess arbete med att förbättra villkor för fred i konfliktområden, och för att de är en drivande kraft i försöken att förhindra användandet av svält som vapen i krig och konflikter”

World Food Program är världens största humanitära organisation som arbetar med att bekämpa hunger och som främjar livsmedelssäkerhet. År 2019 gav WFP stöd till nära 100 miljoner människor i 88 länder. År 2015 antogs utrotning av hunger som ett av FN:s mål för hållbar utveckling.

FOTO: REIN SKULLERUD

World Food Programme (David Beasley, vd, WFP).

SVERIGES RIKSBANKS PRIS I EKONOMISK VETENSKAP TILL ALFRED NOBELS MINNE 2020

PAUL R. MILGROM ROBERT B. WILSON

”för förbättringar av auktionsteorin och uppfinningar av nya auktionsformat”

Pristagarna Paul R. Milgrom och Robert B. Wilson har studerat hur auktioner fungerar. De har dessutom omsatt sina teorier i praktiken och utformat nya auktioner för varor och tjänster som är svåra att sälja på traditionellt vis, till exempel radiofrekvenser. Upptäckterna har gynnat säljare, köpare och skattebetalare världen över.

FOTO: ELENA ZHUKOVA

Paul R. Milgrom

FOTO: ELENA ZHUKOVA

Robert B. Wilson

Nobelpriset i litteratur 2020

"Louise Glück är inte bara motsättningarnas och den luttrade klarsynens diktare. Hon är också förnyelsens poet som få andra, och även om dikten är skriven i efterhand och tycks förbunden med det äppelträd som en gång sågs i barndomen, är "förändring" ett av hennes nyckelord. Hon lär oss att förnyelsens ögonblick sammanfaller med ordens ankomst. Hennes inre drivkraft är en ostillbar hunger och en utomordentlig tilltro till poesins möjligheter. Hon kan ta förnyelsens språng med eftertänksamma parabler med en till synes självklar diktion, men också med komik och bitande kvickhet."

Utdrag ur presentationstalet för Nobelpriset i litteratur av professor Anders Olsson, ledamot av Svenska Akademien, ordförande i Nobelkommittén för litteratur, den 10 december 2020.

Nobels fredspris 2020

”Detta fredspris är mer än ett tack. Det är en uppmaning till handling. På grund av många krig, klimatförändringar, den utbredda användningen av hunger som ett politiskt och militärt vapen, och en global hälsopandemi som gör allt detta exponentiellt värre – så marscherar 270 miljoner människor mot svält. Underlåtenhet att tillgodose deras behov kommer att orsaka en hungerpandemi som överskuggar effekten av covid.”

David Beasley, vd för World Food Programme,
i sitt tacktal den 10 december 2020

Deir Hafer i Syrien ligger 60 km från Aleppo och 12 km från närmaste marknad, så de 800 personer som bor här är starkt beroende av matassistent från WFP för deras dagliga behov.

Nobel Calling Stockholm

Världens blickar riktas mot Stockholm och Oslo under den vecka i oktober då årets Nobelpris tillkännages. En vecka då vikten av forskning, vetenskap, litteratur och fred står i fokus.

Den globala pandemin och situationen med covid-19 drabbade samhället brett under 2020. Många evenemang sköts på framtiden eller ställdes in helt och hållet. Därför var det glädjande att de Nobelprisutdelande institutionerna under våren beslutade att genomföra sitt utredningsarbete för att i oktober kunna tillkännage nya Nobelpristagare. Det här var ett år när det blev särskilt viktigt att lyfta fram vetenskapliga, litterära och humanitära insatser som inspirerade och gav hopp för framtiden.

Även de publika programpunkterna under Nobel Calling Stockholm genomfördes under tillkännagivandeveckan,

men med en begränsad publik och för första gången med livesändningar som man kunde ta del av online.

På Kulturhuset gav ledamöter från Nobelkommittéerna en Crash Course i årets naturvetenskapliga Nobelpris. I en sändning från Stadsbiblioteket kunde man ta del av ett fördjupande samtal om årets litteraturpristagare med ledamöter från Nobelkommittén. Dessutom arrangerades ett samtal med journalisten och filmkritikern Göran Everdahl om hur forskare och forskning framställs i filmer. På programmet stod också en rad seminarier relaterade till covid-19, Nobel Prize Teacher Summit om migration och en fredspanel med

bland annat Beatrice Fihn, generalsekreterare för ICAN, som 2017 fick Nobels fredspris för sitt arbete mot kärnvapen. Veckan ramades in av en färgsprakande utebiograf på Sergels torg som hade öppet dygnet runt.

Evenemangen under Nobel Calling Stockholm 2020 arrangerades av Nobel Prize Museum i samarbete med Stockholms stad, Karolinska Institutet, Kungl. Tekniska Högskolan, Stockholms universitet, Stockholms stadsbibliotek, Kulturhuset Stadsteatern, Forum/Debatt, Stockholms stadshus, Stockholms stadsarkiv, Vetenskapsrådet och Riksbanken. Evenemangen genomfördes både fysiskt och digitalt.

Varje dag deltog en skolklass vid tillkännagivandena som livesändes på museet.

Carin Klaesson, Henrik Petersen, Mikaela Blomqvist, Rebecka Kärde och Anders Olsson diskuterade 2020 års litteraturpris på Stadsbiblioteket.

En av de konflikter som illustreras i årets fredsprisutställning är Syrien, där kontroll av mat och nödhjälp har varit en viktig strategi för regimen i det pågående inbördeskriget.

I samband med att ett nytt fredspris tillkännages uppdateras den del av utställningen på Nobels Fredssenter som kallas för Nobels hage.

Digital fredsprisutställning

För första gången någonsin gjorde Nobels Fredssenter sin utställning om fredspriset i en digital version som kunde ses över hela världen.

Fredsprisutställningen 2020 kunde ses av alla trots att museet var stängt på grund av pandemin. För första gången samarbetade Nobels Fredssenter med NRK (Norwegian Broadcasting) i fotoutställningen om årets fredspristagare. Utställningen publicerades online den 10 december, samma dag som World Food Programme mottog Nobels fredspris. Innan årsskiftet hade utställningen setts av över 18 000 personer. ”Under ett år där coronaepidemin gör det svårt för människor att se fysiska utställningar, är vi glada att nå ut till många med vår fredsprisutställning genom NRK”, säger Kjersti Fløgstad, chef för Nobels Fredssenter.

I fredsprisutställningen 2020 visas en fotoserie av den berömda etiopiska konstnären Aïda Muluneh. I tio kraftfulla bilder illustrerar hon tio olika

konflikter där mat har använts som vapen i krig – ett vapen som först och främst drabbar civilbefolkningen. ”Varje bild är en berättelse, en berättelse byggd på ögonblick, känslor, smärta, ensamhet, ilska och den djupa förtvivelan som kännetecknar dem som fångas i korseld från olika politiska agendor”, säger Muluneh.

Den 11 december arrangerade Nobels Fredssenter en intervju online där både fotografen Aïda Muluneh och David Beasley, vd WFP, deltog. ”Aïdas bilder skildrar en verklighet som våra anställda ser varje dag”, sade Beasley i samtalet.

På grund av covid-19 har Nobels Fredssenter haft stängt sedan november 2020, men det kommer finnas en fysisk version av fredsprisutställningen tillgänglig för allmänheten när man öppnar igen.

Efter ett år av distansering var det många som berördes av ljusinstallationen på den femte Hötorgsskrapan med projiceringen *Jag vill hålla dig i min famn men får inte* av Emma Hjortenklev Wassberg och Fredrik Matz.

Ljus i mörkret

Med ljusinstallationer på ikoniska platser och byggnader bjöd Nobel Week Lights in stockholmarna till firandet av Nobelveckan. Det blev en helt ny kulturopplevelse som gav ljus i mörkret när vi behövde det som mest.

Med inspiration från internationella ljusfestivaler som den världsberömda *Fête des Lumières* i franska Lyon lyste Nobel Week Lights upp ett femtontal platser i Stockholm med ljusinstallationer. Många av de konstnärer och ljusdesigners som deltog utforskade nya idéer och väckte tankar om hur vi upplever vår urbana miljö med sina installationer. Konst och teknik vävdes samman på ett lekfullt sätt och flera av verken var inspirerade av

Nobelpristagares upptäckter och insatser för mänsklighetens största nytta. Under ett år då många av Nobelveckans evenemang blev helt digitala var det här en kulturopplevelse som man kunde ta del av utomhus på säkert avstånd till andra.

Enligt siffror från Stockholms stad besöktes ljusinstallationerna av fler än 200 000 människor. En digital rundvandring var också tillgänglig under veckan. Stockholms stadshus, Sergels torg, Konserthuset Stockholm, Dramaten,

Stockholms stadsmuseum och Nobel Prize Museum var några av de byggnader och platser som blev scen för dessa spektakulära och konstnärliga ljusinstallationer. Nobel Week Lights initierades och producerades av Annika Levin, Alexandra Manson, Lara Szabo Greisman och Helmet, och genomfördes i samarbete med Nobel Prize Museum och Stockholm stad.

FOTO: PER KRISTIANSEN

Över 1 300 besökare lade upp egna bilder och filmer på Instagram med hashtaggen #nobel-weeklights. Kampanjen om Nobel Week Lights nådde över en miljon människor i sociala medier.

Sense Light Swing, av Alexander Lervik, var ett effektivt ljuskonstverk som besökarna själva bidrog till att skapa när de gungade fram och tillbaka i mörkret, både i Kungsträdgården och i Skärholmens centrum.

962

Nobelpristagare

Sedan 1901 har Nobelpriset och Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne delats ut till 962 personer och organisationer.

- Pristagare: 962
- Priskategorier: 6
- Prisbelönade kvinnor: 57
- Prisbelönade organisationer: 25
- Yngsta pristagaren: 17 år
- Äldsta pristagaren: 97 år

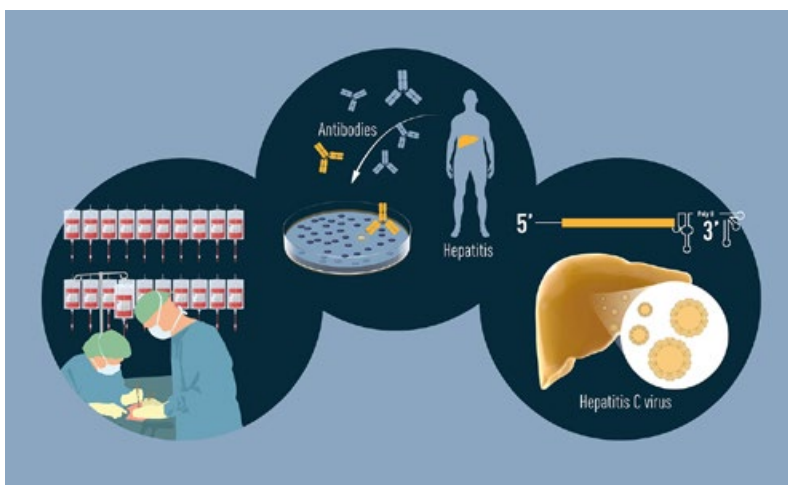
FOTO: CLÉMENT MORIN

”I år har det varit särskilt viktigt att utse pristagare och att dela ut pris. Vi har under det senaste decenniet sett en ökad skepsis, för att inte säga ett förakt, mot vetenskap. Samtidigt har den pågående pandemin gjort det uppenbart hur livsavgörande kunskap och vetenskap är.”

Lars Heikensten, Nobelstiftelsens vd mellan åren 2011 och 2020, om vikten av att dela ut Nobelpris under 2020 trots pandemin.

Nobelprisets sociala kanaler

- Nobelprize.org hade 19,6 miljoner besök under 2020, en ökning med 12 % jämfört med 2019.
- Antalet följare på Instagram ökade med 191 % under 2020.
- Antalet följare på Youtube ökade med 103 % under 2020.
- 2020 passerade Nobelprisets digitala kanaler 6,5 miljoner följare
- Under tillkännagivandena i oktober nådde Facebook 8,6 miljoner personer per dag, en ökning med 54 % från året innan.
- Nobelveckans program i Stockholm och Oslo gjordes tillgängligt digitalt och nådde varje dag i snitt fler än 900 000 på Facebook och 1,3 miljoner på Twitter.

© NOBELKOMMITTEEN FÖR FYSIOLOGI ELLER MEDICIN, ILL. MATTHIAS KARLEN

En del av Nobelprislektionen för 2020 års Nobelpris i fysiologi eller medicin.

Nobelprislektioner inom ett dygn

I oktober varje år får vi veta vilka upptäckter och insatser som tilldelats årets Nobelpris. Ett dygn efter varje tillkännagivande publiceras ett komplett lektionsmaterial som laddas ner av lärare runt om i världen. Nobelprislektioner

finns också på teman som Alfred Nobel, mänskliga rättigheter och hållbar utveckling. Läs mer om Nobelprislektionerna och Nobel Prize Museums breda skol- och utbildningsverksamhet för elever och lärare på sidan 34.

Nadia Murad på besök

Fredspristagaren Nadia Murad besökte Nobel Prize Museum i februari och signerade en stol i museets bistro, såsom många Nobelpristagare före henne. Murad tilldelades Nobels fredspris 2018, tillsammans med Denis Mukwege, för deras kamp mot sexuellt våld som vapen i väpnade konflikter.

Nya poddserier om Nobelpriset

Under året lanserades två nya poddserier. I *Nobel Prize Conversations* får lyssnarna lära känna några av de personer som genom åren har fått Nobelpriset. Vård för samtalen är Adam Smith som också är den som gör en av de första intervjuerna med pristagarna för Nobelprisets officiella kanaler i oktober varje år. Samtalen i podden kretsar kring motivation, kreativitet och livsval, i stort som smått, som påverkat och präglat pristagarnas liv.

I den svenska podden *Idéer som förändrar världen* möter Nobelprisexperten Gustav Källstrand forskare, författare och andra experter för att diskutera tankar inom vetenskap, litteratur och fred. Tillsammans utforskar de idéer som varit så bra att de fått Nobelpris.

Gyllene salen

Den byst av Alfred Nobel som vi är vana att se på scenen i Konserthuset, dök istället upp i Gyllene salen i Stadshuset där 2020 års Nobelprisutdelning ägde rum. Blomsterdekorationerna gjordes av floristen Per Benjamin.

Nobel Creations

Modeprogrammet vid Beckmans Designhögskola har sedan 2011 årligen skapat fria tolkningar av Nobelprisen. Med utgångspunkt i svarta hål, gen-saxen, auktionsteori, hepatit C-virus, Louise Glucks poesi och World Food Programmes arbete för att utrota hunger, skapade studenterna förra året sex starka modegestaltningar som står utställda på Nobel Prize Museum.

Ny webbshop på Nobels Fredssenter

När Nobels Fredssenter i Oslo stängde i våras på grund av pandemin inleddes ett arbete med att göra shopens fina produkter tillgängliga online.

Nobel Peace Shop utvecklades och nu kan man köpa centrets hållbara produkter online, som de här djuren, tillverkade av Edgar i Zimbabwe. Han och hans familj och vänner hamrar ut djur från återvunna bildelar. När ett antal djur är färdiga lägger han dem i stora säckar och reser till Sydafrika genom att ta buss, lifta eller gå, för att sälja dem.

Svarta hål som mode

”En slocknande elegant mystik given av svarta hål som snurrande drar in hela galaxer i sitt mörker, där tid och rum förvrängs och blir till ett, där det rigida möter det ogripbara flyktiga.” Amanda Stuve och Joel Eriksson skapade en kreation inspirerad av Nobelpriset i fysik.

Glädjebesked

Jennifer A. Doudnas reaktion efter tillkännagivandet av 2020 års Nobelpris i kemi blev ett uppskattat inlägg som nådde över 1,2 miljoner personer på Facebook över 1,3 miljoner personer på Twitter.

Slussen – nya platsen för Nobel Center

Nobelpriset visar att idéer förändrar världen. I tider när fakta, vetenskap och grundläggande mänskliga värden ifrågasätts behövs en plats för idéer, kunskap och eftertanke.

I februari 2020 meddelade Nobelstiftelsen och Stockholms stad att Slussen blir platsen för det nya kultur- och vetenskapshus som ska bjuda in till en bred publik verksamhet med utställningar, skolprogram, föreläsningar och samtal om framtidens stora frågor. Det blir ett av Stockholms mest tillgängliga besöksmål i ett fantastiskt läge vid Stadsgårdskajen, i hjärtat av Stockholm.

Miniutställning om virus

Vi befinner oss i en pandemi vars påverkan på människor och samhällen är svår att överblicka. Miniutställningen *Smittsamt* om Nobelprisbelönad forskning som ökat vår kunskap om virus, kartlagt vårt immunförsvar och utvecklat vaccin kan ses på nobelprizemuseum.se/smittsamt.

Museer gick samman om nytt magasin

Under hösten 2020 togs initiativ till ett nytt materialmagasin där museer, konsthallar och teatrar i Stockholm samverkar för att ta vara på och återanvända material från utställningsproduktioner, scenografi och dekor.

”Detta är ett fantastiskt nytt samarbete som knyter oss som arbetar inom kultursektorn närmare varandra och minskar resursåtgången vid produktioner. Att undvika att behöva slänga material från tidigare utställningar och kunna återbruka saker som andra lämnat in är både smart och hållbart”, sa museets chef Erika Lanner i samband med invigningen.

Utöver initiativtagaren Liljevalchs, deltar Dramaten, Kulturhuset Stadsteatern, Kungliga Operan, Scenkonstmuseet, Nobel Prize Museum, Nordiska museet och Stadsmuseet.

Både under Nobel Calling Stockholm, i samband med höstens tillkännagivanden, och under Nobelveckan i december har bilder av ikoniska Nobelpriser tagit plats på stadens digitala skyltar.

THE
NOBEL
PRIZE

NOBELVECKAN
2020

Vi firar årets
Nobelpristagare

Se hela programmet på
nobelprize.org

JCDecaux

Kunskap för alla när möten antar nya former

Coronapandemin satte stopp för stora fysiska möten och långväga resor men den satte samtidigt fart på helt nya, kreativa sätt att tänka kring hur man kan sprida kunskap och inspirera människor världen över.

Aret fylldes snabbt med stimulerande hybridmöten, digitala event och nya former av möten mellan Nobelpristagare, studenter, forskare och näringsliv. Aktiviteterna nådde miljontals människor och gav många lärdomar längs vägen.

”What we have learnt is that we can learn at home but not all the time... Science is about learning from experience and collaboration. In the end we need to be together.”

Det sade kemipristagaren Frances Arnold under årets upplaga av Nobel Week Dialogue. Hon var en av åtta pristagare som deltog tillsammans med talare som Akinwumi Adesina, chef för African Development Bank Group och Irlands tidigare president Mary Robinson. Temat för årets vetenskapskonferens var lärande. Många av samtalen handlade om hur pandemin påverkat och kommer att fortsätta påverka utbildningssystem världen över. Lärdomar, fallgropar och goda exempel från vår nya digitala värld lyftes fram.

En annan fråga som diskuterades var vilka utmaningar vi står inför när många elever saknar teknisk utrustning för digital undervisning. För första gången producerades Nobel Week Dialogue utan publik fysiskt på plats. Istället nåddes en global digital publik genom en studioproduktion och en eventplattform som möjliggjorde interaktion med deltagarna. Det digitala angreppssättet har även lett till att samtalen lever vidare på Nobelprisets digitala plattformar och diskus-

sionerna fortsätter engagera och inspirera fler tittare. I anslutning till dialogen fick också gymnasieelever i Göteborg en möjlighet att ställa frågor i ett digitalt samtal med Nobelpristagaren Ben Feringa.

Inom ramen för satsningen Nobel Prize Inspiration Initiative genomfördes ett annat digitalt samtal. Aaron Ciechanover, Nobelpristagare i kemi 2004, mötte en polsk publik bestående av studenter, unga forskare och allmänhet. I anslutning till samtalet fick studenterna ställa frågor och de bjöds även in till ett digitalt rundabordssamtal. Ett givande sätt för både pristagare och studenter att interagera med varandra. Diskussionerna handlade om vilken roll som vetenskapen kan ta när det gäller att lösa framtida utmaningar i samhället. Och hur forskare kan hjälpa individer att göra de bästa valen med tanke på den överväldigande mängd av information och desinformation som möter människor.

”If you do not know the pitfalls you’ll just do it!” Det var ett av de råd som de studenter som deltog i det digitala samtalet med kemipristagaren Stefan Hell fick. Samtalet arrangerades som en försmak till Nobel Prize Dialogue Korea som kommer att gå av stapeln i hybridform 2021. Stefan Hell gav sin bild av hur det är att vara forskare och berättade om den resa han gjort som ledde till att han fick ta emot Nobelpriset i kemi 2014. Arrangemanget leddes av Adam Smith från Nobel Prize Outreach. Jung-Hye Roe, president för National Research Foundation i Korea, deltog också i diskussionerna.

Coronapandemin gav upphov till nya sätt att sprida kunskap och inspirera människor globalt. Cellisten och dirigentstudenten Tsepo Kolutsoe Poee i samtal med Laura Sprechmann, vd för Nobel Prize Outreach, om musik och utbildning.

Studioproduktionen under Nobel Week Dialogue skapade möjligheter till interaktion med deltagarna som alla befann sig i olika länder. Carin Klaesson, curator på Nobel Prize Outreach, i ett samtal om utbildning på lika villkor.

Dokumentärfilmer lyfte Nobels fredspris

När den Oscarsbelönade regissören Orlando von Einsiedel tog sig an Nobels fredspris växte fem starka berättelser fram. Dokumentärerna belyser fredsprisbelönade individer och organisationer och deras inverkan i världen.

Att få arbeta med Nobelpriset kring de här filmerna har gett mig möjligheten att skildra några av de mest extraordinära och modiga människorna jag någonsin har träffat. Det har varit väldigt givande att få uppleva hur fredspristagare fortsätter att inspirera och stödja människor över hela världen”, sa regissören Orlando von Einsiedel om projektet.

Filmerna följer en rad inspirerande personer och organisationer: Ett team av kvinnliga yazidiska minröjare i Irak i deras försök att rensa marken från minor som IS lämnat efter sig. En rohigya-flykting som ser som sin uppgift att återförena familjemedlemmar som har tappat kontakten med varandra i världens

största flyktingläger. En man som bygger benproteser för att hjälpa offer som drabbats under kriget i södra Sudan. Ett team av forskare med ett ovanligt uppdrag i Moçambique som ska hjälpa oss att bättre förstå klimatförändringarna. En orkester i Sydafrika som använder musik för att få landet att komma samman.

Filmerna gjordes i ett samarbete mellan Nobel Prize Outreach, National Geographic och Orlando von Einsiedel. De visades första gången i maj 2020 och kan ses via National Geographic: youtube.com/natgeo och nobelprize.org. Filmerna visades även i en utomhusbiograf på Sergels torg under Nobel Calling Stockholm 2020.

An Unfinished Symphony

I filmen följer vi två sydafrikanska musiker. Tsepo Poee växte upp i Soweto Township och Lize Schaap växte upp i det rika Pretoria men idag är de båda del av den mycket speciella orkestern Miagi Orchestra. Inspirerade av arvet från Nelson Mandela, som mottog Nobels fredspris 1993, arbetar orkestern med musikens kraft för att hjälpa nationen att övervinna årtionden av våld, konflikter och uppdelning.

Into the Fire

”Ett snedsteg kan kosta mig livet.” I ett Irakiskt område som har blivit förstört av IS, leder Hana Khider ett kvinnligt team med yazidiska minröjare. Deras jobb går ut på att leta efter minor i bombade byggnader och fält, och ett snedsteg kan innebära omedelbar död. Trots att eftermälet från IS är tydligt och lokalbefolkningen fortfarande tampus med svårigheter, försöker de glömma det förflutna och se hoppfullt mot en ljusare framtid.

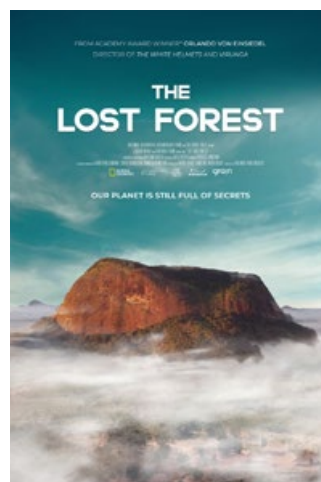
Hana arbetar för Mines Advisory Group, en organisation som är del av International Campaign to Ban Landmines, som mottog Nobels fredspris 1997.

Lost and Found

I det kaos som pågår i ett av världens största flyktingläger får vi följa rohingya-flyktingen Kamal Hussein. Utrustad med endast en mikrofon har han vikt sitt liv åt att återföre barn med sina föräldrar. Genom att hjälpa familjerna att hitta tillbaka till varandra hjälper han inte bara dem, han finner också ro för sig själv.

Kamals arbete stöds av FN:s flyktingorgan UNHCR. Nobels fredspris tilldelades UNHCR år 1954 och 1981.

The Lost Forest

”Lokalbefolkningen känner inte till någon som varit i skogen, någonsin!” Hur skulle miljöer kunna utvecklas om inte människan påverkade dem? I dokumentären The Lost Forest följer vi ett internationellt forskarteam och upptäcktsresande med ett ovanligt uppdrag – de beger sig till Moçambique för att nå en skog där ingen människa någonsin har satt sin fot.

Teamet ska samla in data från skogen för att hjälpa oss att förstå hur klimatförändringar påverkar vår planet. Men skogen finns ovanpå ett berg, och för att nå den måste teamet först klättra upp för en 100 meter hög stenmur.

Forskarnas arbete är baserat på forskning som genomförts av FN:s klimatpanel IPCC (the Intergovernmental Panel on Climate Change) som mottog Nobels fredspris 2007.

Still Human

År 1998, i det krigsdrabbade Sudan, förlorar Makur Diet ett ben till följd av en skottskada. I förtvivlan över hur hans framtid kommer att bli funderar Makur på att ta sitt liv, men när han får en benprotes ändrar han sig. Makur inser nu att han har en chans att göra något bra av sitt liv. Han bestämmer sig för att dedikera sitt liv åt att hjälpa andra i liknande situationer. I samarbete med Röda Korset (ICRC), jobbar Makur idag med att skapa proteser och ge hoppet tillbaka till andra.

Röda Korset är den enda organisation som mottagit Nobels fredspris tre gånger, år 1917, 1944 och 1963.

Tillkännagivandena av 2020 års Nobelpris uppmärksammades med en färgsprakande utebiograf på Sergels torg som visade dokumentärer av den Oscarsbelönade regissören Orlando von Einsiedel. Utebiografen skapades av designern och konstnären Fredrik Paulsen som gjort sig känd för möbler och installationer i starka färger. Utebiografens tak målades av konstnären själv och blev en fantastisk visuell upplevelse från ovan mot Plattans karaktäristiska mönster.

De fem dokumentärerna som visades togs fram i ett samarbete mellan Nobel Prize Outreach, National Geographic och regissören Orlando von Einsiedel. Utebiografen gjordes i samarbete med Kulturhuset och Platssamverkan Sergels Torg.

Nobellunch och stjärnjakt inspirerade skolelever

Nobel Prize Museum har en bred skol- och utbildningsverksamhet för elever och lärare. Det är olika former av skolprogram anpassade för klassrummet, kvällsaktiviteter för lärare och satsningar för att väcka nyfikenhet kring Nobelprisets olika ämnesområden.

FOTO: DAN LEPP

“Jag vill visa att man kan ha festlig, riktigt god mat som samtidigt är hållbar för både hälsan och miljön.”
Josephine Antwi, kökschef, Akalla grundskola, här i köket tillsammans med Fredrik Eriksson.

Efterrätten på Akalla grundskolas Nobellunch bestod av stekta äpplen med vaniljmousse.

FOTO: PRIVAT

Forskarnas pris i Stjärnjakten gick till George Tobieson och Livia Persson från Carlssons skola i Stockholm.

Stjärnjakten

För tionde året i rad arrangerades Forskarhjälpen, ett projekt där Nobel Prize Museum kopplar samman skolklasser runt om i landet med forskare vid svenska universitet.

I år hade satsningen temat Stjärnjakten och 1 400 högstadiel elever, från Malmö i söder till Östersund i norr, hjälpte forskare vid Chalmers i Göteborg samla in ny kunskap om hur stjärnor föds. I den digitala finalen tävlade eleverna med sina vetenskapliga postrar och fick möta Nobelpristagaren Reinhard Genzel och astronauten Christer Fuglesang.

Skolans Nobellunch

Många skolor i Sverige firar Nobeldagen med att bjuda eleverna på en extra fin skollunch. En av dem är Akalla grundskola i norra Stockholm. Kökschef Josephine Antwi tog fram en tre-rätters meny som var både hållbar och lyxig. Tillsammans med Fredrik Eriksson, som har vunnit många priser för sin mat och även är gastronomisk rådgivare för Nobelfesten, bjöd hon eleverna på grönsakscocktail, klimatsmart biff och stekta äpplen med vaniljmousse. Receptet på Akalla grundskolas Nobellunch spreds för att inspirera andra skolor och kockar att laga något extra fint.

Nobelprislektionen

I oktober varje år tillkännages vilka som fått årets Nobelpris. Ett dygn senare publiceras ett digitalt skolmaterial om ämnet. Varje lektion innehåller ett bildspel med lärarmanus, ett elevblad med frågor, en kort film och en enkel lärarhandledning. Allt för att lärare ska kunna genomföra lektioner om årets Nobelpris så enkelt som möjligt. Det finns även tematiska lektioner om Nobelpriset, Alfred Nobel, mänskliga rättigheter och hållbarhet.

Nobelfesten – festernas fest

I slutet av 2020 stod den första större utställningen om Nobelfesten färdig på Nobel Prize Museum. Utställningen handlar om allt som gör banketten i Blå hallen till festernas fest.

Att planera och genomföra en fest för 1 250 gäster som följs av svenska folket via en flera timmar lång tv-sändning kräver både kreativitet, respekt för traditioner och en särskild omsorg om detaljer. I utställningen får vi följa kockarnas kreativa process då de förvandlar svenska råvaror till en välsmakande och vacker meny. Se klänningar som gjort avtryck och förmedlat budskap både om bäraren och aktuella samhällsfrågor. Lyssna till de tacktal som framförts av pristagare under kvällen. Tal där det blir tydligt vad festen betyder för den som hyllas för sina insatser för vetenskapen, litteraturen och freden. En kavalkad av bilder och filmer ger också en glimt av hur Nobelfesten sett ut genom tiderna.

Sedan 1960-talet har Nobelfesten tv-sänts vilket gjort den till en fest för massor av tv-tittare och den benämns idag av folklivsforskare som en samtida folklig tradition. Många människor har

tagit festen till sina hjärtan och firar Nobeldagen i finkläder framför teven, på skolan eller med en lunch på äldreboendet.

Maten, kläderna, dekorationerna, traditionerna och pristagarnas tal står i fokus i den nya utställningen. Den gör en djupdykning i de kreativa processerna kring maten och visar hur kocken Sayan Isaksson använde alla delar av en lök för att minska matsvinnet när han komponerade sin Nobelmeny. Här finns också ett urval av den mästerlige fotografen Anders Petersens bilder från banketten. Så snart museet öppnar igen är du varmt välkommen på fest!

Curator: Clara Åhlvik, utställningschef
Nobel Prize Museum

Scenograf: Sahara Widoff

Utställningsformgivare: Birger Lipinski

Ljussättare: Tobias Rylander

“Today one of these fairy tales came true; I am dining with the King and the Princesses in a golden hall, surrounded by the gracious ladies and gentlemen of their court.”

Wassily Leontief, ekonomipristagare 1973

FOTOSAMTLIGA BILDER: DAN LEPP

Gunnar Cyréns vackra ceremonistav har lånats ut av Stockholms stad och visas i utställningen tillsammans med flera kreaturer som har burits på banketten, som drottningens klänning från modehuset Nina Ricci och kungens frack, båda utlånade av hovet.

Hallon var det genomgående temat i 2019 års eleganta dessert på Nobelbanketten. Inspirationen till hallonmoussens form hämtade konditorn Daniel Roos från sin dotters leksakskök. En hög med gröna ärtor i plast blev en gjutform i silikon som gav form till ett stort hallon på desserttallrikarna.

Den mästerlige fotografen Anders Petersen har inom ramen för projektet *Stockholm* skildrat människorna som arbetar, serverar, äter och dansar på banketten.

Traditionellt hantverk i ny design

Alla Nobelpristagare får en medalj i en unik ask och ett Nobelprisdiplom. Dessa tillverkas i svensk hantverkstradition och fick ny design förra året.

Leonard Gustafssons bokbinderi i Stockholm tillverkar de Nobelprisdiplom och medaljaskar som pristagarna tilldelas och som förra året fick ny design i enlighet med Nobelprisets visuella identitet. Enligt traditionellt hantverk behandlas varje detalj i tillverkningsprocessen med stor noggrannhet.

För att hinna klart till december varje år inleds arbetet redan i juni med stommen i diplommet. Det tillverkas i papp som limmas och därefter får det ligga i hård press och torka under flera månader. Pärmarna formas sedan med hjälp av en slipmaskin och slutligen slipas de för hand. Nästa steg är att förbereda det färgade getskinnet genom att skära och

sedan tunna ut eller skärpa det. Varje diplom innefattar prismotiveringen utförd i kalligrafi samt, för vissa priskategorier, ett unikt konstverk.

Medaljaskarna framställs på liknande sätt, där en bas kläs i mjukt getskinn. På insidan av asken finns magneter som fungerar som låsmekanism. Diplomen tillverkas i olika färger beroende på priskategori medan alla medaljaskar kläs i brunt skinn.

Både medaljask och diplom har Nobelprisets ordmärke, The Nobel Prize, i guld på framsidan, medan den tygklädda asken som omsluter diplommet bär Alfred Nobels vision ”for the greatest benefit to humankind”.

”Det är aldrig tråkigt att göra ett Nobelprisdiplom, det kan jag säga! Vi jobbar tillsammans i hela processen och har många olika diskussioner längst vägen, så vi lär oss naturligtvis från år till år.”

Carina Stockenberg, en av ägarna till Leonard Gustafssons bokbinderi.

FOTO: DAN LEPP

Alfred Nobels kemikalieflaskor analyserade

Nobel Prize Museum har tillsammans med Uppsala universitet och Riksantikvarieämbetet analyserat innehållet i 43 glasflaskor som tillhört Alfred Nobel.

Ett projekt av stort kulturhistoriskt värde har pågått i det tysta. Nobel Prize Museum har tillsammans med Uppsala universitet och Riksantikvarieämbetet analyserat innehållet i 43 gamla glasflaskor som använts i Alfred Nobels laboratorier i San Remo, Paris och på Björkborns herrgård utanför Karlskoga. Innehållet i flaskorna var tidstypiskt och i många fall stämde det överens med vad som stod på etiketterna. Vid analysen hittades tungmetaller som bly och krom och andra ämnen som man kan förvänta sig att hitta i ett laboratorium och ämnen som används vid dynamittillverkning.

Genom att analysera vätskor och uppätta ett kemikalieregister kan museet nu ta ställning till hur flaskorna bäst ska förvaras och hur de kan hanteras och visas upp på ett säkert sätt för besökare på Nobelmuseet i Karlskoga i framtiden.

OM ALFRED NOBEL

Uppfinnaren, entreprenören och den framgångsrike affärsmannen Alfred Nobel byggde upp en enorm förmögenhet som han valde att testamentera till de som gjort mänskligheten den största nytta. Priset skulle belöna framstående insatser inom de olika områden som engagerade honom mest under hans livstid.

Alfred Nobel föddes i Stockholm 1833. Hans far Immanuel var uppfinnare och ingenjör. Modern Andrietta beskrevs som driftig och intelligent och hon fick försörja familjen när Immanuel efter en konkurs begav sig till Ryssland. Bröderna Nobel fick en förstklassig

utbildning av privatlärare, och vid 17 års ålder behärskade Alfred fem språk; svenska, ryska, engelska, franska och tyska. När Alfred studerade kemi hos professor T. J. Pelouze i Paris kom han i kontakt med nitroglycerin, som uppfanns av italienaren Ascanio Sobrero. Det var en högexplosiv vätska som ansågs alltför farlig för att vara användbar. Alfred Nobel återvände till Sverige och började snart experimentera med nitroglycerin, både med dess framställning och med att göra ämnet tillförlitligt nog att använda i industrin. Arbetet var farligt, och vid en olycka dödades flera personer, däribland hans yngre bror Emil. Slutligen löste Alfred Nobel problemet med den svårhanterliga vätskan genom att blanda den med en typ av sand, kiselguhr. Resultatet blev en formbar massa, som var lätt att paketera och som kunde fraktas och hanteras säkert. Den patenterades 1867 under namnet dynamit. Med patenteringen av dynamit i olika former tillsammans med tändhatten, vilken han uppfunnit tidigare, kom det stora tekniska och industriella genombrottet.

Alfred Nobel ledde en snabb industriell exploatering av sina uppfinningar och byggde upp fabriker och laboratorier över hela världen – Vinterviken i Sverige, Krümmel i Tyskland och Ardeer i Skottland var några av de första. Sammanlagt startades drygt 90 fabriker i 20 länder och vid sin död hade Alfred Nobel hela 355 patent. Alfred Nobel var en man av sin tid som förkroppsligade flera av upplysningens centrala idéer, både i sin praktiska verksamhet och i sitt tänkande. Han vävde samman sina religiösa

tvivel med tron på naturvetenskapen, han var en sann teknikoptimist och entreprenör som deltog aktivt i industrialiseringsprocessen.

Alfred Nobel avled den 10 december 1896 i sitt hem i San Remo, Italien och det blev stor uppståndelse när hans testamente offentliggjordes. Han hade angivit att större delen av hans förmögenhet skulle användas till att belöna framstående insatser inom fysik, kemi, fysiologi eller medicin, litteratur och fred.

Testamentet ifrågasattes av släktingar, myndigheter i ett flertal länder och av Sveriges kung Oscar II. Efter några års komplicerade processer, ledda av testamentsexekutorerna Ragnar Sohlman och Rudolf Lilljequist, kunde Nobelstiftelsen bildas år 1900 och året därpå delades de första Nobelprisen ut.

"Alfred Nobel är en viktig person i vetenskapshistorien och han kommer att vara det även i framtiden, med tanke på Nobelprisen. Därför har det varit värdefullt att bringa klarhet i vad just han hade i sina flaskor", berättar Sara Norrehed, Riksantikvarieämbetet.

Sara Norrehed, Riksantikvarieämbetet, professor Adolf Gogoll från Institutionen för Kemi-BMC vid Uppsala universitet och Margrit Wettstein, Nobel Prize Museum, har arbetat med projektet.

De prisutdelande institutionerna

I sitt testamente anger Alfred Nobel vilka institutioner som ska utse pristagare inom respektive prisområde. Han väljer förmodligen de akademiska institutioner i samhället som han anser mest lämpade för uppgiften. Alfred Nobel är däremot mindre specifik när det gäller den organisation som ska förvalta pengarna. Det som sedermera blev Nobelstiftelsen omnämns i testamentet endast som en fond.

Nobelprisets internationella särställning beror i stor utsträckning på de prisutdelande institutionernas sekel-långa oberoende arbete med att utse Nobelpristagare. Att man i det här arbetet har engagerat framstående kompetens inom de egna organisationerna och omfattande internationell expertis har spelat en avgörande roll.

Kungl. Vetenskapsakademien utser Nobelpristagarna i fysik och kemi. Dessutom utser Kungl. Vetenskapsakademien mottagarna av Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne, instiftat 1968 i samband med Riksbanksens 300-årsjubileum. Akademien har cirka 450 svenska och cirka 175 utländska ledamöter. Nobelförsamlingen vid Karolinska Institutet utser Nobelpristagarna i fysiologi eller medicin. Nobel-församlingen har 50 ledamöter. Svenska Akademien utser Nobelpristagarna i litteratur. Akademien har 18 ledamöter. Samtliga dessa institutioner utser särskilda Nobelkommittéer med tre till fem ledamöter, en sekreterare och i vissa fall även adjungerade.

Nobelkommittéerna bearbetar nomineringarna till respektive Nobelpris och gör omfattande utredningar angående ett urval av de nominerade. De lägger därefter fram sitt förslag avseende Nobelpristagare för respektive pris-

utdelande institution. Själva beslutet om vilka som ska tilldelas Nobelpris fattas således inte av Nobelkommittéerna utan av den prisutdelande institutionens samtliga ledamöter.

När det gäller fredspriset hänvisar Alfred Nobel i sitt testamente till Stortinget i Norge. De utser de fem ledamöter som bildar Norska Nobelkommittén. Norska Nobelkommittén skiljer sig från övriga prisutdelande institutioner på så sätt att den ansvarar både för utredningsarbetet och prisbeslutet.

I september varje år skickar respektive Nobelkommitté ut individuella inbjudningar till tusentals ledamöter av akademier, universitetsprofessorer och andra vetenskapsutövare i ett stort antal länder, tidigare pristagare, ledamöter i parlamentariska församlingar, med flera. Valet av adressater sker på ett sådant sätt, att så många länder och universitet som möjligt blir representerade över tiden. När det gäller Nobels fredspris är det en betydligt bredare krets som kan nominera utan att få en inbjudan från Norska Nobelkommittén. Detta nomineringsförfarande skiljer Nobelpriset från många andra priser där det är den ansvariga kommittén som utser både nominerade och pristagare. De som har fått en inbjudan får möjlighet att föreslå Nobelpriskandidater för det kommande året. Förslagen, som är konfidentiella, ska vara kommittéerna tillhanda senast den 31 januari det år pridförslaget gäller. Till skillnad från många andra priser betyder inte en nominering att en person eller institution har fått någon form av godkännande av en Nobelkommitté. Rutinerna kan variera något mellan de olika Nobelkommittéerna men urvalsprocessen är i stora drag densamma för alla pris-kategorier. Man kontrollerar först att

nomineringarna har skickats in av personer som faktiskt har rätt att nominera. Eftersom en nominering bara är giltig för innevarande år är det vanligt att vissa kandidater föreslås gång på gång. Vissa kandidater föreslås också av flera olika nominerare under samma år. Nomineringarna registreras och sammanställs i en lista. Listan bearbetas i olika faser under våren och består till en början av ett större urval som sedan reduceras. Om återstående kandidater gör man utredningar med assistans av inhemska och utländska experter. Under sommaren sammanställer Nobelkommitténs medlemmar en omfattande rapport om den eller de kandidater som föreslås för årets Nobelpris. Förslaget presenteras för ledamöterna i den prisutdelande institutionen under september månad. Det slutgiltiga valet av Nobelpristagare sker genom en omröstning. Prisbesluten tillkännages på respektive prisutdelande institution omedelbart efter omröstningen, vanligen under första hälften av oktober. Alla dokument kopplade till nomineringsförfarandet och utredningsarbetet är sekretessbelagda i 50 år.

Mer information om de prisutdelande institutionerna finns på deras webbplatser:

www.kva.se

www.nobelprizemedicine.org

www.svenskaakademien.se

www.nobelpeaceprize.org

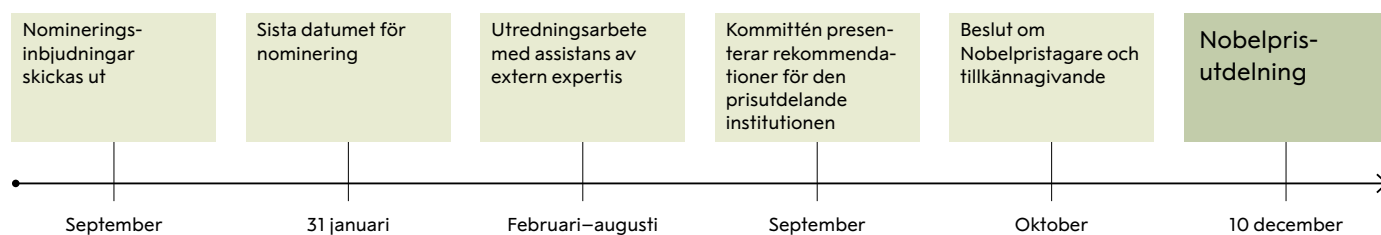

Gunilla Karlsson Hedestam presenterade årets Nobelpris i fysiologi eller medicin i Stockholms stadshus.
FOTO: DAN LEPP

Berit Reiss-Andersen höll ett presentationstal innan överlämnandet av Nobels fredspris till World Food Programme i Rom.
FOTO: KEN OPPRANN

Val av Nobelpristagare

ANDREA
GHEZ

THE NOBEL PRIZE
IN PHYSICS
2020

Nobelstiftelsen

Nobelstiftelsen är en privat stiftelse som upprättades år 1900 med utgångspunkt i Alfred Nobels testamente och den grundstadga som fastställdes i anslutning till testamentet. Nobelstiftelsens primära syfte är att säkra att intentionerna i testamentet uppfylls. Stiftelsen ansvarar för att förvalta Alfred Nobels förmögenhet på ett sådant sätt att den ekonomiska basen för Nobelpriset säkras i ett långsiktigt perspektiv och oberoendet garanteras för de Nobelprisutdelande institutionerna i deras arbete med att utse pristagare. Vidare är det Nobelstiftelsens uppdrag att stärka Nobelprisets position genom att förvalta och utveckla de varumärken och immateriella tillgångar som har byggts upp under Nobelprisets drygt hundraåriga historia.

Nobelstiftelsen har ett övergripande ansvar för Nobelveckan i december i Stockholm. Det är en vecka med omfattande program för Nobelpristagarna som kulminerar i Nobelprisutdelningen och Nobelbanketten den 10 december. Båda dessa evenemang planeras och genomförs av stiftelsen. Norska Nobelinstitutet instiftades 1904 och fungerar som Norska Nobelkommitténs sekretariat. Institutet administrerar aktiviteterna kring utdelandet av Nobels fredspris, som presskonferens, prisutdelning och bankett i Oslo. Evenemangen i Stockholm och Oslo under december 2020 genomfördes dock digitalt.

Nobelstiftelsens verksamhet finansieras i allt väsentligt av det kapital Alfred Nobel lämnade efter sig. Marknadsvärdet på Nobelstiftelsens totala investerade kapital uppgick vid slutet av 2020 till 5 176 mkr. Placeringskapitalets exponering var 48 % mot aktiefonder och aktieindexterminer, 5 % fastighetsfonder, 15 % räntebärande tillgångar och kassa, 28 % alternativa tillgångar samt +4 % upplupet resultat av valutasäkringar. Årets avkastning på placeringskapitalet var +8,5 %. Utöver detta äger Nobelstiftelsen en fastighet i Stockholm och en i Oslo.

Under 2020 uppgick den totala summan för samtliga Nobelpris och verksamhetens kostnader till 96,6 mkr. Den fördelar sig på fyra huvudkategorier; priserna 50 mkr, ersättningarna till prisgrupperna 22,2 mkr, Nobelveckan i Stockholm och Oslo 5,8 mkr samt administration med mera

18,6 mkr. Nobelprisen höjdes 2020 från 9 mkr till 10 mkr per pris.

I slutet av februari och i början av mars stod det klart att spridningen av covid-19 skulle få stora konsekvenser för samhällsutvecklingen globalt. Omfattande åtgärder började vidtagas för att minska effekterna av virusutbrottet. Detta medförde både betydande ekonomisk-politiska ingrepp och kraftiga reaktioner på de finansiella marknaderna. I samband med dessa händelser påverkades marknadsvärdet på Nobelstiftelsens tillgångar negativt men tack vare en måttlig risknivå när krisen startade krävdes inga åtgärder för att minska risknivån i portföljen. Sedan bottennoteringen i slutet av mars har aktiemarknaden snabbt återhämtat hela fallet och Nobelstiftelsens portfölj avslutade året med en positiv värdeutveckling.

Närmare information om Nobelstiftelsens ekonomiska förvaltning finns i stiftelsens årsredovisning för 2020 som publicerats på nobelprize.org. De Nobelprisutdelande institutionerna; Kungl. Vetenskapsakademien, Nobelförsamlingen vid Karolinska Institutet, Svenska Akademien samt Norska Nobelkommittén, utser för två kalenderår i sänder femton ledamöter till Nobelstiftelsens fullmäktige. Av dessa väljer Vetenskapsakademien sex representanter och de övriga prisutdelarna vardera tre. Utöver dessa ledamöter utser Vetenskapsakademien fyra och övriga prisutdelare två suppleanter. Fullmäktiges viktigaste uppgift är att utse Nobelstiftelsens styrelse och granska Nobelstiftelsens verksamhet och bokslut. Nobelstiftelsens styrelse, som har sitt säte i Stockholm, består av sju ledamöter och två suppleanter. Styrelseledamöter och suppleanter väljs för en period av två år i taget. Styrelsen väljer inom sig ordförande, vice ordförande och verkställande direktör.

Att engagera, inspirera och sprida kunskap

Nobelpriset belönar vetenskap, humanism och fredsbete. Det är en av de centrala tankarna i Alfred Nobels testamente och det genomsyrar även den bredare utåtriktade verksamhet som har utvecklats med syfte att engagera, inspirera och sprida kunskap till en bred allmänhet baserat på Nobelpriset och Nobelpristagarnas upptäckter.

STYRELSE 2020

NOBELSTIFTELSEN

Nobelstiftelsen är en privat stiftelse som upprättades år 1900 med utgångspunkt i Alfred Nobels testamente och de grundstadgar som fastställdes i anslutning till testamentet. Nobelstiftelsens primära syfte är att säkra att intentionerna i testamentet uppfylls.

- Carl-Henrik Heldin, professor, ordförande
- Göran K. Hansson, professor, vice ordförande, Kungl. Vetenskapsakademiens ständige sekreterare
- Lars Heikensten, ek. dr, vd för Nobelstiftelsen (gick i pension vid årsskiftet och efterträddes av Vidar Helgesen i denna och styrelserna nedan den 1 januari 2021)
- Mats Malm, professor, Svenska Akademiens ständige sekreterare
- Tomas Nicolin, MSc
- Thomas Perlmann, professor, sekreterare i Nobelförsamlingen vid Karolinska Institutet och i Medicinska Nobelkommittén
- Berit Reiss-Andersen, advokat, ordförande i Norska Nobelkommittén

Suppleanter

- Gunnar Ingelman, professor, sekreterare i Nobelkommittén för fysik
- Gunnar von Heijne, professor, sekreterare i Nobelkommittén för kemi

ALFRED NOBELS MINNESSTIFTELSE

Alfred Nobels Minnesstiftelse har till ändamål att främja utbildning, kultur, fred och vetenskaplig forskning bland annat genom att ekonomiskt eller på annat sätt bidra till Nobelstiftelsens verksamhet och ändamål.

- Carl-Henrik Heldin, ordförande
- Göran K. Hansson
- Lars Heikensten
- Mats Malm
- Tomas Nicolin
- Thomas Perlmann
- Berit Reiss-Andersen

NOBEL GROUP INTERESTS AB

Bolagets syfte är att äga och aktivt förvalta aktier och andelar inom Nobelsfärens intressesfär. Bolagets uppdrag är även att underlätta den ekonomiska och administrativa samordningen mellan de olika enheterna i Nobelsfären.

- Carl-Henrik Heldin, ordförande
- Göran K. Hansson
- Lars Heikensten
- Gunnar von Heijne
- Gunnar Ingelman
- Mats Malm
- Tomas Nicolin
- Thomas Perlmann
- Berit Reiss-Andersen

NOBEL PRIZE OUTREACH AB NOBEL MEDIA AB

Nobel Media AB bytte under 2020 namn till Nobel Prize Outreach AB. Bolaget sprider kunskap om Nobelprisbelönade insatser och stimulerar intresse för vetenskap, litteratur och fredsbete genom digitala kanaler och inspirerande evenemang. Bolaget ansvarar även för Nobelsfärens internationella verksamhet och partnersamarbeten.

- Lars Heikensten, ek. dr, vd för Nobelstiftelsen, ordförande
- Peje Emilsson, grundare och styrelseordförande i Kreab
- Karin Pettersson, kulturchef Aftonbladet
- Mia Horn af Rantzien, ek. dr, vd SNS
- Erika Lanner, jurist och vd Nobel Prize Museum
- Sara Mazur, styrelseordförande WASP – Wallenberg AI, Autonomous Systems and Software Program
- Marie Nilsson, vd för Mediavision
- Olav Njølstad, professor, direktör Norska Nobelinstitutet
- Juleen Zierath, professor, medlem av Nobelförsamlingen vid Karolinska Institutet samt adjungerad medlem i Nobelkommittén för fysiologi eller medicin

NOBELHUSET AB

Nobelhuset AB har till uppgift att projektera, uppföra, äga och förvalta samt utveckla ett framtida Nobel Center.

- Lars Heikensten, ek. dr, vd för Nobelstiftelsen, ordförande
- Olov Amelin, vd Jamtli och landsantikvarie i Jämtlands län
- Lars Anell, tidigare styrelseordförande för Vetenskapsrådet
- Birgitta Ed, en av grundarna av Six Year Plan
- Gunnar von Heijne, professor, sekreterare i Nobelkommittén för kemi
- Fredrik Wirdeus, vd Fredrik Wirdeus AB
- Stefan Ränk, koncernchef Einar Mattsson AB

- Monica von Schmalensee, arkitekt
- Erika Lanner, jurist och vd Nobel Prize Museum

STIFTELSEN NOBEL CENTER

Ansvarar för den publika verksamhet som bedrivs med utgångspunkt i Nobel Prize Museum.

- Lars Heikensten, ek. dr, vd för Nobelstiftelsen, ordförande
- Mårten Castenfors, chef för Liljevalchs konsthall
- Dilsa Demirbag-Sten, general-sekreterare Berättarministeriet
- Bente Erichsen, regissör, författare
- Cecilia Gunne, advokat, Lindskog Malmström Advokatbyrå KB
- Göran K. Hansson, professor, Kungl. Vetenskapsakademiens ständige sekreterare
- Gunnar von Heijne, professor, sekr. i Nobelkommittén för kemi
- Lisa Månsson, med. dr, chef Vasamuseet
- Åsa Wikforss, professor, författare, ledamot i Svenska Akademien

NOBELS FREDSPRIS – FORSKNING OG INFORMASJON AS

Nobels Fredspris – forskning og informasjon AS var det Norska Nobelinstitutets forskningsgren som avvecklades i september 2020.

- Olav Njølstad, direktör Norska Nobelinstitutet, ordförande
- Bente Erichsen, regissör, författare
- Jon Ola Sand, Executive Supervisor, The European Broadcasting Union
- Henrik Syse, professor, Oslo Peace Research Institute
- Lotta Wristel, administrativ chef, Nobelstiftelsen

STIFTELSEN NOBELS FREDSSENTER

På Nobels Fredssenter i Oslo presenteras fredspristagarna och deras arbete, information om Alfred Nobel samt utställningar med fokus på dokumentärfotografi.

- Olav Njølstad, direktör Norska Nobelinstitutet, ordförande
- Siri Hatlen, egenföretagare, vice ordförande
- Olav Aaraas, direktör, Norsk Folkemuseum
- Anne Enger, tidigare stortingsrepresentant, statsråd och fylkesmann
- Jessica Barlindhaug Angstreich, styrelseledamot vald av personalen
- Lotta Wristel, administrativ chef, Nobelstiftelsen

BOLAGSINFORMATION

NOBELSTIFTELSEN

- VD: Lars Heikensten (från 1 januari 2021 Vidar Helgesen)
- Etablerat: 1900
- Adress: Sturegatan 14, Stockholm, Sverige
- Webbplats: nobelprize.org

NOBEL PRIZE OUTREACH AB

- (Namnbyte under 2020 från Nobel Media AB till Nobel Prize Outreach AB)
- VD: Laura Sprechmann
 - Etablerat: 2004
 - Adress: Sturegatan 14, Stockholm, Sverige
 - Webbplats: nobelprize.org

STIFTELSEN NOBEL CENTER

- (Nobel Prize Museum)
- VD: Erika Lanner
 - Det ursprungliga Nobelmuseet öppnade 2001. Stiftelsen Nobel Center förvärvade per årsskiftet 2018/19 den verksamhet som bedrivs i Nobel Prize Museum.
 - Adress: Stortorget 2, Stockholm, Sverige
 - Webbplats: nobelprizemuseum.se

STIFTELSEN NOBELS FREDSSENTER

- (Nobel Peace Center)
- VD: Kjersti Fløgstad
 - Etablerat: 2005
 - Adress: Brynjulf Bulls Plass 1, Rådhusplassen, Oslo, Norge
 - Webbplats: nobelpeacecenter.org

NOBELS FREDSPRIS – FORSKNING OG INFORMASJON AS

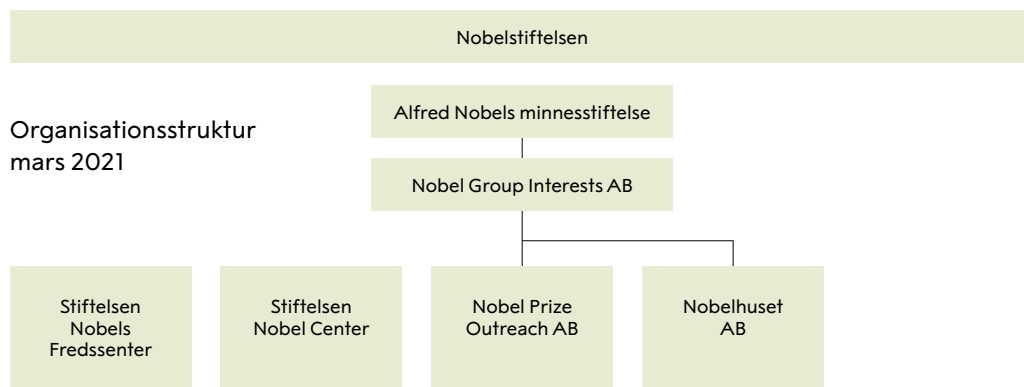
- Bolaget avvecklades under 2020

FOTO: JOHANNES GRANSETH/NOBELS FREDSSENTER

Kjersti Fløgstad
vd, Nobels Fredssenter

”Vi tror at Nobels fredspris og fredsprisvinnerens ideer og virke har kraft til å endre folks tanker og handlinger. De som møter oss, skal føle seg inspirert og få ideer til små og store endringer som kan gjøre verden litt fredeligere. I 2020 har vi møtt mesteparten av publikummet vårt i digitale kanaler. Det fine med det er at vi når ut til folk over hele verden, ikke bare de som kommer til Oslo. Men vi savner de fysiske møtene og gleder oss til å åpne dørene for publikum igjen!”

Höjdpunkter i december

De prisutdelande institutionerna fattade under våren 2020 beslutet att utse nya Nobelpristagare trots de utmaningar som den pågående pandemin medförde. Att Nobelpriset inte ställdes in utan anpassade sig till svåra omständigheter fick ett väldigt positivt mottagande.

Många av Nobelveckans programpunkter genomfördes under nya former, med pristagarna på distans. Tack vare ett nära samarbete med svenska utlandsmyndigheter kunde alla Nobelpristagare ta emot medalj och diplom i sina hemländer. Ekonomipristagarna Paul R. Milgrom och Robert B. Wilson efter prisöverlämnandet i Palo Alto, Kalifornien.

FOTO: ELENA ZHUKOVA

Pianisten Igor Levit var solist i 2020 års Nobel Prize Concert och framförde Beethovens femte pianokonsert med Kungliga Filharmonikerna under ledning av den franske dirigenten Stéphane Denève. Konserten live-sändes både på SVT Play, Nobelprisets Youtube-kanal och på nobelprize.org.

Prisöverlämningarna filmades och fogades samman med liveinspelade presentationstal av ledamöter från Nobelkommittéerna och musikinslag, i en prisutdelning som spelades in utan publik i Gyllene salen i Stads huset i samarbete med SVT. Edda Magnason framförde Edith Piafs *Hymne à l'amour*.

FOTO: NIKLAS ELMÉHED

Nobel Peace Prize Forum, en återkommande programpunkt under Nobeldagarna i Oslo, fokuserade på hur Coronapandemin kommer att påverka villkoren för internationellt samarbete och global styrning, och vilka konsekvenser det kan få på lång sikt. Medverkade via länk gjorde David Beasley, vd för WFP.

Nobel Prize Museum var stängt under större delen av 2020 men lystes under december upp av installationen *Ledsagare* av Tobias Rylander och Sahara Widoff. Installationen, som hämtat sin inspiration från de blågula band som bärs av marskalkarna som ledsagar gästerna till bords i Blå hallen, knöt an till museets nya utställning om Nobelfesten. Installationen var en del av Nobel Week Lights.

"In a crisis you put
your differences
aside and you act."

Greta Thunberg, svensk klimat- och miljöaktivist

Klimatet i fokus

För att uppmärksamma den femtionde upplagan av Earth Day, som belyser globala miljöproblem, deltog Greta Thunberg i ett livesamtal som ägde rum på Nobel Prize Museum.

Livesamtalet som ägde rum den 22 april förra året deltog även Johan Rockström, professor i miljövetenskap. Diskussionen handlade om mod, solidaritet och möjligheter i tider av kris. De pratade också om behovet av att hantera två kriser samtidigt – den pågående pandemin och klimatkrisen. Samtalet har visats nära 89 000 gånger via Nobelprisets Youtubekanal.

Johan Rockström deltog också i den sjätte uppsättningen av Performance Lecture som görs av Nobel Prize Museum i samarbete med Dramaten&. I den iscensatta föreläsningen *Om vår stund på jorden* ställs frågor kring hur våra

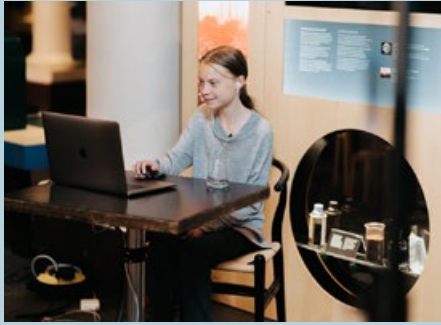
barns och barnbarns planet kommer att se ut. Vad kan vi göra i dag för att undvika de värsta klimatkatastroferna? Och finns det ett ljus i tunneln till en hållbar och attraktiv värld? Föreställningen spelades in av Sveriges Television har sänds på tv och finns att titta på via SVT Play.

I april 2021 hålls en Nobel Prize Summit på temat *Our Planet, Our Future*. Mötet är helt digitalt men utgår från Washington DC. Programmet arrangeras tillsammans med National Academy of Sciences, Potsdam Institute for Climate Impact Research och Stockholm Resilience Centre/Beijerinstitutet.

FOTO: SÖREN VILKS

Om vår stund på jorden med Johan Rockström och Sanna Sundqvist regisserades av Ada Berger.

Greta Thunberg under inspelningen av samtalet med Johan Rockström på Earth Day. Nobel Prize Museum var stängt större delen av året och flera programpunkter gjordes i digitala format som nådde en stor publik.

FOTO: CLÉMENT MORIN

Redaktion: Annika Pontikis,
kommunikationschef och
Jonna Petterson, kommunikatör

Texten om Nobels Fredssenter är
skriven av Ingvill Bryn Rambøl.

Design och produktion:
Catrine Jurgander
Tryck: Danagård LITHO AB,
Ödeshög 2021
Papper: Scandia 2000 white

Alla bilder i verksamhetsberättelsen
är © Nobelstiftelsen, © Nobel Prize
Outreach eller © Nobel Prize
Museum där inget annat anges.

Omslagsbild: Ljusinstallationen
Space på Stadshuset var en del av
Nobel Week Lights och produceras
av Lumination of Sweden, PXLFLD
och Creative Technology i sam-
arbete med Rymdstyrelsen och
European Space Agency.
Foto: Per Kristiansen

För frågor rörande verksamhets-
berättelsen, vänligen kontakta:
media@nobelprize.org

© Nobelstiftelsen 2021
Nobelpriset, Nobel Prize och
Nobelmedaljen är Nobelstiftelsens
registrerade varumärken

Nobelstiftelsen
Box 5232
102 45 Stockholm
Sverige

Miljömärkt trycksak
3041 0196

